

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 27/2009 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2010

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2009 lähettäessään hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2010 (HE 138/2009 vp) valmis-televasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan samalla varannut muille valiokunnille mahdollisuuden lausunnon antamiseen valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- talousasioiden alivaltiosihteeri Vesa Vihriälä, valtioneuvoston kanslia

- hallitusneuvos Kari Parkkonen ja vanhempi hallitussihteeri Eeva Vahtera, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Päivi Hentunen, Kuluttajavirasto
- toimitusjohtaja Pauli Heikkilä, Finnvera Oyj
- yrittäjä, hallituksen puheenjohtaja Reino Hurri, PTS Group -yhtiöryhmä
- toimitusjohtaja Jorma Turunen ja seniorikonsultti Seppo Keränen, Finpro ry
- talous- ja velkaneuvoja Tomi Nummela, Velkaneuvonta ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Pohjois-Karjalan TE-keskus
- maakuntavaltuustojen ja -hallitusten puheenjohtajat ja maakuntajohtajat.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tutkimus ja kehitys, yrittäjäyys ja työllisyys sekä vienti

Talousvaliokunta pitää elinkeinoelämän kilpailukyvn ja uudistumisen kannalta olennaisen tärkeänä, että talousarvioesityksessä lisätään määrärahoja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Valtio tukee muun ohella erityisesti riskipitoisia hankkeita. Tuella kannustetaan yrityksiä ja muita yhteisöjä t&k-hankkeisiin, joilla voidaan edistää ja nopeuttaa yhteis-

kunnan, elinkeinoelämän ja työelämän kehitystä.

Työllisyys- ja yrittäjäyysluvun määrärahat kasvavat vuonna 2010 vuoden 2009 tasosta (talousarvio sekä I ja II lisätalousarvio) noin 856 miljoonalla eurolla noin 2,4 miljardiin euroon. Korotus johtuu pääasiassa viennin jälleenrahoituksesta (32.30.80). Talousarvioesityksen mukaan viennin rahoituksen turvaamiseksi Suomen Vientiluotto Oy rahoittaa välittäjäpankin kautta vientikaupan edellyttämää pitkäaikaista luotonantoa. Jälleenrahoitusmallin ja sen edellyttämien vientitakuiden määrän korottamisen

avulla pyritään varmistamaan viennin rahoittaminen kilpailukykyisin ehdoin.

Vuoden 2009 toisessa lisätalousarvioesityksessä viennin jälleenrahoitusmäärärahaa vähennettiin 1 miljardilla eurolla. Perustelujen mukaan määrärahan vähennys aiheutui jälleenrahoituksen vähäisestä käytöstä, mikä johtui kilpailun lisääntymisestä, vientihankkeiden vähäisestä määrästä ja Suomessa sovellettavien ehtojen tiukkuudesta. Esityksessä sanotaan, että tarkoituksena on muuttaa ehtoja lähemmäksi kilpailijamaissa noudatettavaa tasoa.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on käynyt ilmi, että talousarvioesitys vastaa Finnveran tavoitteita, mutta tiukat ehdot ovat rajoittaneet jälleenrahoituksen käyttöä. Ehtoja on syksyn aikana muutettu, mutta jälleenrahoituksen käyttö jäänee suunniteltua pienemmäksi, kun samaan aikaan pankkien rahoitusmahdollisuudet ovat parantuneet.

Maailmantalouden tilanne vaikuttaa olennaisesti siihen, milloin Suomen vienti lähtee nousuun. Suomen kansantalous on voimakkaasti riippuvainen vientiteollisuudesta ja sen alihankkijoista. Talousvaliokunta pitää välttämättömänä, että Suomessa turvataan yritysten toimintaedellytykset ja huolehditaan yritysten kilpailukykyistä, jotta teollisuus ja työpaikat pysyvät Suomessa. Yrityksille tulee tarjota ehdoiltaan tasavertainen viennin rahoitus ja vientitakuut kilpailijamaihin nähden.

Talousvaliokunnalle annetun tiedon mukaan projektiaikainen rahoitus etenkin pk-yrityksille on vaikeutunut. Suuret yritykset sanelevat maksuaikoja, mikä vaikeuttaa hankintoja. Rahoitusta on saatavissa, mutta vain reaalitykkuuksilla, ja ennakkomaksuja maksetaan takauksia vastaan.

Syyskuussa tehdyn Finnveran ja Suomen yritysten pk-yritysbaremetrin mukaan suhdannenäkymät ovat kevästä parantuneet, mutta ovat edelleen heikot. Pk-yritysten maksuvaikeudet ja -viivästykset ovat selvästi lisääntyneet, mikä on vaatinut yrityksiä sopeuttamaan toimintaansa. Finnveran rooli pk-yritysten rahoituksessa on korostunut viimeisen vuoden kuluessa.

Talousvaliokunta katsoo, että Finnveralla on olennaisen tärkeä rooli rahoittajaosapuolena

sekä kotimaan että viennin rahoituksessa. Nykyisessä taloustilanteessa Finnveran on otettava entistä suurempia riskejä, jotta yritykset selviytyisivät laman yli. Pankkien ja muiden rahoittajien tulee kantaa yritysrahoituksesta oma vastuunsa kohtuullisin ehdoin. Ne eivät saa yrittää siirtää riskejään ja vastuutaan Finnveralle.

Talousvaliokunnalle on esitetty epäilyjä, että kaikki EU:n jäsenvaltiot eivät noudata EU:n valtiontukisääntöjä. Jos näin on, perusteettomilla valtiontuilla houkutellaan teollisuustuotantoa siirtymään maahan, jossa tuet ovat runsaammat. Tämä kiihdyttää lähtömaan tuotantoa, aiheuttaa työttömyyttä ja vääristää kilpailua. Sillä saattaa olla kohtalokkaita seurauksia etenkin alihankkijoina toimiviin kotimaan pk-yrityksiin.

Kun tällaisia epäilyjä on esitetty, talousvaliokunta pitää välttämättömänä, että Suomen hallitus seuraa EU:n komission valtiontukipolitiikkaa ja sitä, noudatetaanko kaikissa EU:n jäsenmaissa yhteisiä valtiontukisääntöjä ja myönnettäkö EU:n ulkopuolisissa maissa kilpailua vääristäviä tukia.

Valtio avustaa talousarvioesityksessä ehdotetuilla määrärahoilla valtakunnallista laajakaistahanketta (31.40.50). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten päätöksellä laajakaistarakentamiseen käytetään myös EU:n myöntämää maaseudun kehittämisrahaa (30.10.61).

Talousvaliokunta korostaa, että eri puolilla maata olevien yritysten toimintaedellytysten kannalta on olennaisen tärkeää, että laajakaistayhteydet ovat samantasoiset koko maassa. Laajakaistarakentaminen tulee toteuttaa ohjelman mukaisesti.

Uusiutuvan energian käytön edistäminen

Budjettiesityksen tavoitteena on, että energian käyttö tehostuu ja uusiutuvan energian käyttö kasvaa. Tavoitetta toteutetaan ilmasto- ja energiastrategian mukaisesti. Talousvaliokunta on käsitellyt pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiasta annetun selonteon ja laatinut siitä mietinnön (VNS 6/2008 vp — TaVM 9/2009 vp). Talousvaliokunnan ehdotuksesta eduskunta hyväksyi lausuman, jossa hallituksen edellytetään edistävän uusiutuvan energian tuo-

tantotavoitteiden toteutumista tuntuvin toimenpitein (EK 19/2009 vp).

Hallituksen budjettiesityksessä vuodelle 2010 ehdotetaan energiansäästön ja uusiutuvan energian käytön edistämiseen sekä energiatiedotukseen 3,4 miljoonaa euroa, mikä on 500 000 euroa vuoden 2009 tasoa vähemmän (32.60.20). Energiatuen myöntämisvaltuudeksi ehdotetaan 64,1 miljoonaa euroa, jossa on lisäystä 4 miljoonaa euroa (32.60.40).

Budjettiesityksen lähtökohtana on, että Suomi täyttää EU:n vuodelle 2020 asettamat tavoitteet vähentää päästöjä, lisätä uusiutuvan energian käyttöä ja parantaa energiatehokkuutta.

EU:n tavoitteet parantaa energiatehokkuutta 20 prosentilla ja lisätä uusiutuvan energian osuutta Suomessa nykyisestä 28,5 prosentista 38 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä ovat vaativat. Tavoitteisiin pääsemiseksi on turvauduttava kaikkiin käyttökelpoisiin keinoihin. Talousvaliokunta viittaa edellä mainittuun mietintöön-sä TaVM 9/2009 vp.

Talousvaliokunta edellyttää, että valtiovarainvaliokunta arvioi energiamäärärahojen ja energiatukivaltuuksien tason sekä muiden edistämiskeinojen todellisen tarpeen, joilla voidaan varmistaa tarvittavien investointien toteuttaminen ja siten EU:n uusiutuvan energian käytön tavoitteiden saavuttaminen. Valiokunta huomauttaa, että metsäteollisuuden tuotantokapasiteetin supistaminen heijastuu suoraan uusiutuvan energian tuotantoon alentavasti. Tarvittaessa talousarvioon on lisättävä määrärahoja, joilla tuetaan tavoitteiden saavuttamista.

Talous- ja velkaneuvonta sekä valtionavustus kuluttajajärjestöille

Vuoden 2010 talousarvioehdotuksessa korvauksena talous- ja velkaneuvonnan järjestämiseen (32.40.31) ehdotetaan 4 511 000 euroa Kuluttajaviraston esityksen mukaisesti. Määrärahan, joka perustuu suunnittelukehykseen, arvioidaan kattavan noin kaksi kolmasosaa 162 henkilötyövuoden ostamisesta palveluntuottajilta sekä neuvojien ammattitaidon ylläpitämisestä ja kehittämisestä.

Kuluttajaviraston kehykset ylittävä ehdotus oli 8 296 000 euroa, jolloin kuntien ei ollenkaan tarvitsisi osallistua rahoitukseen.

Vuonna 2009 talousarvioesityksen määräraha on 4 611 000 euroa. Sen lisäksi I lisätalousarviossa myönnettiin lisää 1 000 000 euroa palveluntarjoajille ja 500 000 euroa yleisen taloustietämyksen lisäämiseen.

Talousarvioesityksessä on asetettu tuloksellisuustavoitteeksi, että asiakkaiden keskimääräinen jonotusaika on korkeintaan 60 päivää ja että asiakkaiden mahdollisuudet saada neuvontaa tasapuolistuvat.

Velkaneuvojen huhtikuussa 2009 keskuudessaan tekemän kyselyn mukaan jonotusajat vaihtelivat yhdestä viikosta 191 päivään keskimääräisen jonotusajan ollessa 85 päivää. Talous- ja velkaneuvontayksiköitä on yhteensä 56. Kuluttajaviraston keräämät ajankohtaiset tiedot poikkeavat jossain määrin velkaneuvojen kyselyn tuloksista, mutta ne ovat samansuuntaiset, eli asiakasmäärät ja jonotusajat ovat kasvaneet. (Kuluttajaviraston julkaisussa 5/2009 on yksityiskohtaista tietoa vuodelta 2008.)

Talousarvioesityksestä seuraa, että noin 36 % kuluista jää kuntien katettavaksi. Kuluttajaviraston antaman tiedon mukaan kuntien vapaaehtoinen rahoitusosuus vaihtelee alueellisesti huomattavasti. Osa kunnista ei rahoita palveluja lainkaan, ja jotkut kunnat rahoittavat kuluista yli puolet.

Talousvaliokunta pitää talous- ja velkaneuvonnan palveluiden tarjonnan tilaa huolestuttavana. Esitetyllä määrärahalla ei saavuteta asetettuja tavoitteita, ja kansalaiset joutuvat asuinpaikan mukaan eriarvoiseen asemaan. Taloudellisen tilanteen vaikeutumista kuvaa se, että yksityishenkilöiden maksuhäiriömerkinnät ovat lisääntyneet voimakkaasti sekä yksipuolisten velkomustuomioiden määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Velkomusasiat kuormittavat myös perintää entistä enemmän.

Kotitaloudet ovat ottaneet suuria ja pitkäaikaisia asuntoluottoja. Niiden velkaantumistaso on noussut yli sadan prosentin. Kun samalle henkilölle kasaantuu lisäksi useita muita velkoja, tilanne ei enää pysy hallinnassa, jos elämäntilan-

teessa tapahtuu muutoksia esim. työttömyyden kohdatessa tai jos korkotaso nousee.

Talousvaliokunta korostaa, että talous- ja velkaneuvojilta edellytetään hyvää ja laaja-alaista ammattitaitoa. Ylivelkaisuasiakkailla saattaa olla usein myös muita ongelmia, joiden ratkaisuun tulee antaa ohjausta. Talousvaliokunta muistuttaa, että tehokkaalla talous- ja velkaneuvonnalla on todettu voitavan saavuttaa säästöä muissa julkisissa menoissa, mikä kompensoi neuvonnan kuluja.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että valtiovarainvaliokunta vakavasti harkitsee määrärahan korottamista niin, että talous- ja velkaneuvontaan voidaan palkata ja kouluttaa lisäresursseja nykyisestä vaikeasta taloustilanteesta aiheutuvien ongelmien helpottamiseksi ja ratkaisemiseksi tasavertaisesti eri puolilla maata.

Talous- ja velkaneuvonnan arviointi -julkaisussa (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 8/2009) todetaan, että talous- ja velkaneuvonta on osoittautunut välttämättömäksi yksityishenkilöiden ja kotitalouksien taloudellisen toimintakyvyn palauttamisen ja ylläpitämisen kannalta. Toiminta on vakiintunut omaksi, erityistä osaamista ja ammattitaitoa vaativaksi, asiakkaille henkilökohtaisesti annettavaksi neuvonta- ja avustuspalveluksi. Julkaisun mukaan valtion rahoitus neuvonnan järjestämiseen on riittämätön. Neuvonnan organisaatio on hajanainen, eivätkä asiakkaat ole edes kohtuullisen yhdenvertaisessa asemassa talous- ja velkaneuvonnan saatavuuden ja laadun suhteen.

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt raportista lausunnot, mutta johtopäätöksiä ei ole toistaiseksi tehty.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että ehdotettuja toimenpiteitä ryhdytään toimeenpanemaan.

Talousvaliokunta ehdottaa, että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 32.40.31 Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämiseen 1 600 000 euroa, jolloin määräraha vastaa vuoden 2009 talousarvion ja I lisätalousarvion tasoa, yhteensä 6 111 000 euroa. Näin pystytään paremmin tyydyttämään talous- ja velkaneuvonpalvelujen kasvavaa kysyntää velkaongelmien lisääntyessä. Hallituksen on seurattava määrärahan riittävyyttä ja tarvittaessa reagoitava siihen lisätalousarviosityksessä.

Talousarviesityksessä ehdotetaan momentille 32.40.50 Valtionavustus kuluttajajärjestöille 673 000 euroa. Momentilta on kahteen edelliseen vuoteen verrattuna vähennetty 150 000 euroa, jonka summan eduskunta oli niinä vuosina lisännyt talousarvioon.

Talousvaliokunta ehdottaa, että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 32.40.50 Valtionavustus kuluttajajärjestöille 150 000 euroa, jolloin määräraha on edellisten vuosien suuruinen.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Jouko Laxell /kok
vpj.	Antti Rantakangas /kesk	Eero Lehti /kok (osittain)
jäs.	Janina Andersson /vihr (osittain)	Päivi Lipponen /sd (osittain)
	Hannu Hoskonen /kesk	Marjo Matikainen-Kallström /kok
	Harri Jaskari /kok	Petteri Orpo /kok (osittain)
	Anne Kalmar /kesk	Sirpa Paatero /sd (osittain)
	Matti Kangas /vas	Oras Tynkkynen /vihr (osittain)
	Toimi Kankaanniemi /kd	Markku Uusipaavalniemi /kesk
	Miapetra Kumpula-Natri /sd (osittain)	Ulla-Maj Wideroos /r (osittain)
		vjäs. Anne-Mari Virolainen /kok (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Velanoton määrä on karannut käsistä, eikä näköpiirissä ole, miten Suomi voisi selvitä veloistaan tulevaisuudessa. Suomen kilpailukyky on mennyt velanoton avulla ylikuumennetun talouden johdosta. Suomen kustannustaso on kestämaton, ja ilman palkanalennuksia sekä leikkauksia Suomi tulee ajautumaan maksukyvyttömäksi muutamassa vuodessa.

Talousvaliokunta ei ole onnistunut tehtävässään valvoa Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan toimintaa.

Suomen Pankin talousennusteet eivät ole osuneet lainkaan kohdalleen ilmiselvän globaalin talouskriisin ennakkoinnissa. Myöskään euroalueen velkavetoisen talouden kestättömyyttä ei ole kyetty näkemään. Sama koskee — pahiten — Suomen omaa velkavetoista taloutta, jossa omaisuusarvot ja palkat ovat kohonneet liikaa nostaen mukanaan BKT:n vääristyneisiin lukuihin ja tuhoten Suomen kilpailukyvyn luottokuplan puhkeamisen jälkeisessä kiristyneessä globaalissa taloudessa. Suomen Pankin ylioptimistiset ennusteet tulevaisuudesta aikaansaavat Suomen talouden lopullisen romahtamisen, koska valtion päätöksiä perustellaan näillä epärealistisilla odotuksilla.

Finanssivalvonta ei ole toimittanut talousvaliokunnan tarkasteltavaksi talousvaliokunnan pyytämiä selvityksiä Suomen pankkijärjestel-

män vastattavana olevan luottokannan vakuusjärjestelyistä. Tietojen toimittaminen olisi ensiarvoisen tärkeää pankkisektorin tilanteen analysoimiseksi ensi vuoden budjettitalouden arvioinnin kannalta. Käsittääkseni olisi Finanssivalvonnan velvollisuus nämä toimittaa.

Mielipide

Edellä olevan perustella esitän, että valtiovarainvaliokunta hyväksyisi mietintöönsä seuraavan kannanottoni:

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiirehtii talouden saattamista terveemmälle pohjalle mm. palkanalennusten ja leikkausten avulla Suomen kilpailukyvyn palauttamiseksi ja kestäättömän velkaantumisen katkaisemiseksi.

2. Eduskunta edellyttää, että Suomen Pankki antaa eduskunnalle välittömästi selvityksen sen talousennusteiden laatimismenetelmistä.

3. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto, valtiovarainministeriö ja Finanssivalvonta toimittavat eduskunnalle viipymättä pankkien luottokannan vakuuserittelyn rahoitusjärjestelmän vakuuden arvioimiseksi.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 2009

Markku Uusipaavalniemi /kesk